

**INSTITUCIONALNE PROMENE
KAO DETERMINANTA
PRIVREDNOG RAZVOJA
REPUBLIKE SRBIJE**

Redaktori
Petar Veselinović
Milan Kostić

**UNIVERZITET U KRAGUJEVCU
EKONOMSKI FAKULTET**

INSTITUCIONALNE PROMENE KAO DETERMINANTA PRIVREDNOG RAZVOJA REPUBLIKE SRBIJE

**Redaktori
Petar Veselinović
Milan Kostić**

UNIVERZITET U KRAGUJEVCU - EKONOMSKI FAKULTET

Kragujevac, 2022

Izdavač

Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu

Za Izdavača

Dekan Fakulteta, Petar Veselinović

Redaktori

Petar Veselinović

Milan Kostić

**Štampanje Zbornika radova finansijski je podržalo
Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Republike Srbije, Rešenje broj: 451-03-563/2022-14**

Tehnička priprema

Biljana Petković

Štampa

InterPrint - Kragujevac

Tiraž - 150

Godina izdanja - 2022

ISBN 978-86-6091-127-0

© Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu 2022

Sva prava su zaštićena. Nijedan deo ove knjige ne sme biti reprodukovan niti smešten u sistem za pretraživanje ili transmitovanje u bilo kom obliku, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodne pismene dozvole Izdavača.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	V
------------------------	---

UVODNI REFERATI

Strukturne performanse izvozne konkurentnosti privrede Republike Srbije Edvard Jakopin	3
Institucionalne pretpostavke razvoja nerazvijenih opština i regiona u Republici Srbiji Boban Stojanović.....	27
Tržište rada u Republici Srbiji: trendovi i ograničenja Gordana Marjanović i Vladimir Mihajlović	47

REFERATI

Institucionalizacija modela regionalizacije u kontekstu razvoja država Evropske Unije i Republike Srbije Slobodan Nešković.....	73
Moguće smernice za kreiranje javnih politika u Republici Srbiji Dragan Petrović i Zoran Stefanović.....	101
Izazovi za socijalna preduzeća: balansiranje između društvenih i komercijalnih ciljeva Ljubinka Joksimović i Slavica Manić	121
Reformski procesi u Republici Srbiji u periodu nezavršene pandemije COVID-19 Petar Veselinović, Dragana Trnavac i Miloš Dašić.....	141
Bilateralni investicioni sporazumi i strane direktne investicije Radovan Kastratović i Predrag Bjelić	165
Koncept funkcionalnih finansija u doba pandemije COVID-19 i implikacije za Republiku Srbiju Vladimir Mihajlović i Gordana Marjanović	207
Inovacije i primena digitalnih tehnologija kao faktori unapređenja izvozne konkurentnosti Republike Srbije Ivana Božić Miljković i Nenad Stanišić	229

Multimetodološki okvir društvene odgovornosti organizacija u javnom sektoru	
Dejana Zlatanović, Jelena Nikolić i Biljana Popović.....	251
Izazovi vođenja monetarne politike u uslovima krize COVID-19	
Marina Đorđević, Jadranka Đurović Todorović i Milica Ristić Cakić	273
Uticaj inflacije na priliv stranih direktnih investicija: primer zemalja Zapadnog Balkana	
Marija Petrović-Randelović, Snežana Radukić, Vesna Janković-Milić	295
Uticaj platformi i digitalnih tržišta na razvoj politike zaštite konkurencije	
Nebojša Perić, Siniša Milošević i Saša Pešić.....	315
Analiza konkurentnosti domaće privrede i kvaliteta poslovanja njenih preduzeća	
Dragana Đurić, Dejan Đurić i Dragana Rošulj.....	333
Aktuelni podsticaji i programi podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju u Republici Srbiji	
Lela Ristić, Nikola Bošković, Mirjana Knežević.....	349
Uloga stranih direktnih investicija u finansiranju deficita tekućeg računa Republike Srbije	
Nenad Janković i Božidar Čakajac	371
Obrazovna struktura i zaposlenost stanovništva Republike Srbije u urbanim i ruralnim područjima kao faktori ravnog regionalnog razvoja	
Slobodan Ćuzović i Marija Jovanović	397
Uloga bankoosiguranja na finansijskom tržištu Republike Srbije	
Božidar Čakajac i Stevan Luković.....	415
Politika privlačenja direktnih investicija u banjska i klimatska mesta	
Tijana Ljubisavljević i Dragana Gnjatović.....	435
Stanje konkurencije na digitalnim tržištima u Republici Srbiji	
Marija Radulović	453
Efekte pandemije izazvane virusom COVID-19 na međunarodnu trgovinu Republike Srbije	
Jelena Živković.....	467
Uticaj pandemije COVID-19 na organizacione promene u preduzećima	
Aleksandar Štajn	489
Merenje vrednosti globalnih brendova – primer kompanije „CRH“	
Igor Milojević.....	511

EFEKTI PANDEMIJE IZAZVANE VIRUSOM COVID-19 NA MEĐUNARODNU TRGOVINU REPUBLIKE SRBIJE

Jelena Živković*

U poslednje dve godine čitav svet se našao u krizi koja je rezultat pandemije izazvane virusom covid-19. Kriza koja je započeta kao zdravstvena kriza vrlo brzo se prenela i na ekonomski sistem, zbog povećanih troškova zdravstvenog sistema, ali pretežno zbog lockdown-a koji je bio prisutan u većini zemalja sveta. Takva situacija je otežala ekonomsko funkcionisanje zemalja, a naročito se odrazila na međunarodne ekonomske odnose. Rad se bavi ispitivanjem trendova međunarodne trgovine Republike Srbije u vreme pandemije, odnosno ispitivanjem kakve su i kolike promene u trgovinskom bilansu Republike Srbije. Međunarodna robna razmena je bila otežana, a robni prioriteti su se promenili, pa je najveća tražnja bila za medicinskom opremom, ali je pitanje kako se to odrazilo na razmenu drugih robnih grupa. Cilj rada je analiza efekata pandemije na međunarodnu trgovinu Republike Srbije kako bi se istražilo kako je globalna vanredna situacija izmenila obim i strukturu izvoza i uvoza.

Ključne reči: pandemija, međunarodna trgovina, uvoz, izvoz, Republika Srbija

Uvod

Globalna pandemija koja se dogodila početkom 2020. godine značajno je izmenila sve globalne tokove. Primarni zadatak je bio zaštititi stanovništvo i usmeriti napore ka sprečavanju daljeg širenja virusa. Države širom sveta su pretrpele ogromne gubitke usled velikih izdataka zdravstvenog sistema, ali onda i zbog zaključavanja, zatvaranja granica i obustave rada i okupljanja građana. To je bio veliki udar na svetsku privredu čija je aktivnost bila usporena i pre toga. Naime, već tokom 2019. godine mogle su se uočiti naznake predstojeće recesije, ali je pandemija dodatno ubrzala njen dolazak. Bruto domaći proizvod na

---

* Institut za informacione tehnologije Univerziteta u Kragujevcu, e-mail: jelenazivkovic@uni.kg.ac.rs

globalnom nivou je značajno smanjen, usporeni su međunarodni robni tokovi, sektor usluga je u pojedinim segmentima potpuno kolabirao (kao što npr. turističke usluge), narasla je tražnja za medicinskim i farmaceutskim proizvodima dok je tražnja za ostalim kategorijama značajno reducirana. Tome treba dodati i činjenicu da je prisutan visok stepen neizvesnosti u pogledu budućih dešavanja i trajanja krize. Svet se našao u velikom problemu gde je trebalo sačuvati živote ljudi, a istovremeno održati ekonomski i finansijski sistem funkcionalnim.

Zemlje u razvoju su se naročito našle u problemu s obzirom na to da njihov ekonomski razvoj počiva većim delom na ekonomskim odnosima sa inostranstvom. Ove zemlje se oslanjaju na strane direktne investicije i izvoz sirovina i primarnih proizvoda. Iz tog razloga je njima bilo teže da pronađu rešenje za novonastalu situaciju jer je proizvodnja širom sveta smanjena što se odrazilo i na uvoz i izvoz. Pri tome, postojali su problemi oko zatvaranja granica i samog transporta robe. Uz to, bilo je neophodno hitno nabaviti medicinsku opremu, farmaceutske proizvode i prateće proizvode koji su neophodni za očuvanje zdravlja stanovništva.

Cilj rada je analiza efekata pandemije na kretanje uvoza i izvoza Republike Srbije. Predmet rada su tokovi međunarodne trgovine Republike Srbije pre i tokom pandemije izazvane virusom COVID-19. Težnja je ispitati kako su pandemija i restriktivne mere koje su primenjene širom sveta uticale na izvoz, uvoz i platni bilans, kao i da li je došlo do promene u geografskoj i robnoj strukturi izvoza i uvoza. Rad se sastoji iz tri dela. Nakon uvodnih napomeni biće reči o specifičnostima novonastale krize i po čemu se ona to razlikuje od prethodnih ekonomskih kriza. U drugom delu govoriće se o uticaju pandemije na ekonomsko stanje svetske privrede, dok je treći do rezervisan za analizu tokova međunarodne trgovine u Republici Srbiji.

Specifičnosti novonastale krize

Poslednje dve godine svet se suočava sa iznenađujućim i nepoznatim izazovom, pre svega, u zdravstvenom smislu. Epidemija uzrokovana virusom COVID-19, koja je delovala lokalno, ubrzo je poprimila razmere pandemije što je dovelo do velikih promena u svetu. Svet se suočava sa izazovima održavanja zdravstvenog sistema i zaštite zdravlja građana. Međutim, mere koje su primenjene u suzbijanju

širenja zaraze izazvale su posledice ekonomskog karaktera. U većini država sveta *lock down* je promenio način funkcionisanja privrede, došlo je do zastoja u trgovini, proizvodnoj industriji, lancima snabdevanja, ali sektor usluga je pretrpeo najveće promene, naročito sektor turističkih usluga usled zabrane kretanja stanovništva među državama. U vanrednoj situaciji promenio se i način obavljanja međunarodne trgovine. Pojavili su se problemi oko logistike izvoza uz istovremenu promenu tražnje domaćih i inostranih potrošača.

Pandemija je uzrokovala veliki pad privredne aktivnosti globalno posmatrano usled gubitka velikog broja ljudskih života, obustavljanja kretanja ljudi i robe i ekonomskih mera za ublažavanje krize koje su poremetile određene delove privrednog sistema. Fokus je bio naravno na održavanju zdravstvenog sistema i nabavci neophodne medicinske opreme. Postojale su brojne prepreke u nabavci lekova, medicinske opreme i hrane, a stanje je dodatno otežano time što su smanjeni državni prihodi koji su potrebni za finansiranje zdravstvenih usluga (Barlow et al., 2021). Međutim, u tom periodu bilo je neizbežno brinuti i o održavanju ekonomija i pomoći privrednim subjektima da prevaziđu period karantina. Pad aktivnosti se tumači kao recesija koja je tolikih razmera da je veća čak i od onih koje su bile izazvane svetskim ratovima, a takođe se upoređuje i sa situacijom iz doba Velike depresije (Tomić et al., 2021, p. 52). Ekonomska recesija izazvana pandemijom je, u stvari, rezultat egzogenog šoka koji se ekonomskim sistemom prenosi od jednog dela privrede na drugi, od jedne države do druge poprimajući globalne razmere (Prašćević, 2020, p. 9).

Stagnacija u ekonomskim tokovima na globalnom nivou je bila prisutna i pre pandemije, međutim ona je dodatno doprinela usporavanju svetske ekonomije. Naime, bile su prisutne brojne neizvesnosti uzrokovane trgovinskim sukobima između ekonomskih sila, zatim politički odnosi, migraciona kriza i brojni ekološki problemi. Rast svetske privrede je usporen već tokom 2019. godine. Usporen je rast industrijske proizvodnje, a istovremeno su i prognoze međunarodnog kretanja robe i kapitala ukazivale na usporavanje. Tokom druge polovine 2019. godine ojačali su protekcionistički procesi u zemljama širom sveta jer je došlo do velikog umrežavanja među različitim ekonomskim subjektima različitih država što je produbilo globalizacione procese. Pri tome, pretnja od moguće recesije je i dalje bila prisutna.

Nakon izbijanja pandemije, koja se na početku posmatrala kao problem azijskih zemalja i kao kriza zdravstvenog karaktera, jasno je da je to situacija sa kojom se svet prvi put suočava i da zemlje moraju da pronađu načine kako da pomognu svom zdravstvenom sistemu i sačuvaju zdravlje građana, a da istovremeno održe ekonomije. Nastala je opasnost pojave recesije koja će biti specifična po faktorima koji je izazivaju. Govori se o tome da li se pojedini aspekti novonastale krize mogu poistovetiti sa onima sa kojima se svet ranije suočavao. Postoje ekonomisti koji sadašnju krizu smatraju tzv. Crnim labudom (Eroğlu, 2021; Kanniah et al., 2020). Naime, radi se o konceptu koji je u ekonomskoj teoriji definisan od strane ekonomskog teoretičara Nassima Nicholasa Taleba 2007. godine. Pojam „Crni labud“ odnosi se na događaj koji karakteriše retkost u svom pojaviljivanju, izuzetno veliki uticaj i značajni efekti na ekonomiju uz postojanje mogućnosti retrospektivne predvidljivosti (Taleb, 2016). Kriza izazvana pandemijom virusa COVID-19 ispunjava navedene uslove, baš kao i kriza koja se proširila globalnom ekonomijom 2008. godine. Ovakvi događaji uglavnom nastaju nenadano i svet ih dočekuje nespreman jer je pažnja uglavnom usmerena na ekonomske, društvene i političke probleme tekuće prirode. Iz tog razloga posledice ovakvih dešavanja mogu biti dalekosežne, sa izrazitim negativnim efektima na ekonomsku održivost (Munitlak Ivanović & Vujić, 2021, p. 120). Sličnost novonastale krize sa onima iz ranijih godina, kao što je svetska ekonomska kriza iz 2008. godine je činjenica da se njene efekti ispoljavaju u talasima. Takav efekat se ogleda u tome što se problemi jednog sektora prenose na druge uz brz prenos krize između zemalja širom sveta. Takođe, doći će do porasta nezaposlenosti gde preti opasnost pojave masovne nezaposlenosti širom sveta, s tim da će afrički kontinent biti najmanje pogođen ovim izazovima zbog slabijeg učešća u međunarodnim ekonomskim odnosima. Sličnost sa prethodnim krizama ogleda se i u neophodnosti brzog delovanja i preduzimanja državnih mera sa akcentom na ublažavanje negativnih efekata pandemije. Osim na rešavanju trenutnih problema, bitno je da se istovremeno imaju u vidu i dugoročni efekti krize i odgovori na njih (OECD, 2020, p. 8).

Specifičnost krize izazvane pandemijom virusa COVID-19 je njen nastanak odnosno sam njen uzrok. Radi se o problemu koji ugrožava zdravlje ljudi i samim tim iziskuje velike troškove proizvodnje i nabavke lekova i medicinske opreme. Po procenama Svetske banke

predviđa se da će do 2026. godine državna potrošnja da raste uz padove u pojedinim godinama kao u 2021. i 2022. godini u 126 zemalja sveta. Istovremeno, očekuje se da će državna potrošnja po glavi stanovnika pasti do 2026. godine ispod nivoa koji je bio pre pandemije u 52 zemlje. Kako bi zdravstvena potrošnja u ovim zemljama rasla po stopama pre pandemije, one sa niskim prihodima moraće u proseku da udvostruče svoje izdatke za zdravstvo sa 10% pre pandemija na 20% u 2026. godini, a za zemlje sa srednje niskim prihodima sa 8,1% pre pandemije na 13,5% u 2026. godini. Podaci, takođe, pokazuju da većina zemalja sa nižim prihodima neće moći da finansira nabavku vakcina protiv virusa COVID-19 kako bi se zaustavila pandemija, a naročito neće biti spremne za dodatna ulaganja u zdravstvo (*From Double Shock to Double Recovery*). Pored toga, usled zatvaranja zemalja i skraćivanja radnog vremena, povećava se nezaposlenost, smanjuje potrošnja, usled čega su ugroženi lanci snabdevanja i pogođeni su mnogi sektori među kojima najviše turizam. Treba pronaći načine za održavanje pogođenih industrija, ali i pronaći nove načine svakodnevnog funkcionisanja građana (OECD, 2020, p. 8). Još jedna specifičnost krize nastale usled pandemije koja je značajno razlikuje od Svetske ekonomske krize je i to što su u vreme Svetske ekonomske krize nastajali poremećaji na strani agregatne ponude, a sada se javlja smanjenje agregatne tražnje. Poremećaji i šokovi na strani tražnje su naročito nepovoljni za zemlje u razvoju jer razvoj ovih privreda se uglavnom zasniva na izvozu sirovina i usluga, što je videćemo najviše pogođen sektor (Beraha & Jovičić, 2021, p. 109).

S obzirom na to da je kriza nastala kao rezultat zdravstvenih uzorka, realno je očekivati teške ekonomske posledice. Potpuni ekonomski oporavak je moguć tek onda kada širenje virusa bude pod kontrolom i kada se ekonomije mogu potpuno otvoriti i u pogledu kretanja robe, kapitala, ali i stanovništva. Čak iako se pojedini makroekonomski parametri vraćaju na nivo pre pandemije, nije moguće reći da se svetska ekonomija oporavila jer je opasnost i dalje prisutna. Ekonomije su sada prilagođene na drugačiji princip funkcionisanja, tako da je to iskorak ka nekom novom sistemu gde će fokus biti na razvoju tehnologija, razvijanje sektora proizvodnje organske hrane, turizmu, zdravstvu i farmaciji i energetici (Savić et al., 2021, p. 244). Svebuhvatno sagledavanje posledica pandemije izazvane virusom COVID-19 nije moguće s obzirom na to da pandemija i dalje traje. Procenjuje

se da se ispoljavaju i kratkoročni i drugoročni efekti koji će se osećati i u narednim godinama. Naime, ako imamo u vidu da se pandemija javlja u talasima i to ne uvek istovremeno u svim zemaljama, a uz razlike među zemljama, oporavak će se događati u različito vreme (Gruszczynski, 2020).

COVID-19 i ekonomsko stanje u svetu

Novonastala situacija je takva da se nije ni slutilo da može doći do problema toliko velikih razmera i u relativno kratkom roku. Međutim, uskoro je došlo do toga da se sve mora zatvoriti što se, uz povećane troškove koje države imaju, negativno odrazilo na ekonomsko stanje globalno posmatrano. Inače stagnantna privredna aktivnost je dodatno usporena. Ekonomski kanali kojima se kriza prenosila su: smanjenje na strani potrošnje proizvoda i usluga, šokovi nastali na finansijskim tržištima sa efektima na realni sektor i poremećaji u lancima snabdevanja potrošača (Carlsson-Szlezak et al., 2020). Razmere šokova sa kojima se suočava svetska privreda u vidu pada bruto domaćeg proizvoda, povećanja nezaposlednosti i teškoća obavljanja međunarodne trgovine ne mogu se još uvek precizno evaluirati s obzirom na to da pandemija još uvek traje i nije poznato kada će se završiti, a tu je i otežavajuća okolnost mutiranja virusa što će zahtevati dodatne izdatke za istraživanje i razvoj, proizvodnju i logistiku vakcina. Ipak, svet se u ovoj situaciji nalazi već skoro dve godine, pa je korisno posmatrati kakvi su efekti krize do sada i šta se može učiniti po pitanju podsticanja ekonomskog rasta i unapređenja međunarodne trgovine.

U aprilu 2020. godine Međunarodni monetarni fond (*International Monetary Fund-IMF*) prognozirao je veliki pad privredne aktivnosti u 2020. godini gde će postojati negativna stopa rasta od čak -3%. Prognoze su isticale da se najveći pad može očekivati u razvijenim ekonomijama (-6,1%) gde će najteže biti pogođene SAD i evropske države. Ovakvim prognozama projektovan je oporavak u 2021. godini koji bi se ogledao u rastu globalnog autputa po stopi od 5,8%. Međutim, ipak predviđeni rast u većini zemalja ne bi bio dovoljan da se nadoknadi gubitak iz prethodne godine, osim u slučaju nastajućih tržišta i ekonomija u razvoju (IMF, 2020, p. 7). Prognoze su formirane na osnovu pretpostavke da će se pandemija smiriti već krajem 2020. godine što se nije dogodilo.

Najnovije prognoze MMF-a su prikazane u Tabeli 1. Predviđa se da će se pozitivne stope rasta BDP-a u 2022. godini nastaviti. Ipak, one će za sve regione biti niže nego u 2021. godini, osim u slučaju pojedinačnih zemalja kod kojih se mogu očekivati veće stope rasta (Nemačka, Španija, Japan). Može se reći da je rast u prvom kvartalu 2021. godine bio u skladu sa očekivanjima. Čak su stope rasta BDP-a u ovom periodu bile više nego što je projektovano što ukazuje na činjenicu da se ekonomska aktivnost prilagođava trajanju pandemije i svim ograničenjima koja su prisutna u tekućim ekonomskim politikama. Rezultati u drugom kvartalu 2021. godine bili su opterećeni povećanim brojem zaraženih naročito u zemljama u razvoju što je preko povećanih troškova i smanjenih investicija znatno uticalo na globalni output. Glavni uzrok ovakvim trendovima jeste i vakcinacija koja se većom brzinom sprovodi uglavnom u razvijenim zemljama, dok većina tržišta u nastajanju i zemlje u razvoju imaju velike poteškoće u nabavci vakcina, snabdevanjem njima i izvoznim ograničenjima. MMF predviđa pozitivne stope rasta BDP-a u svim regionima i za 2023. godinu s tim što će one biti nešto niže nego one u 2022. godini (IMF, 2022, p. 5).

Tabela 1. Godišnje promene BDP i projekcije budućih promena na globalnom nivou

	2020.	2021.	Projekcije	
			2022.	2023.
Globalni output	-3.1	5,9	4,4	3,8
Razvijene ekonomije	-4.5	5,0	3,9	2,6
SAD	-3.4	5,6	4,0	2,6
Evro zona	-6.4	5,2	3,9	2,5
Nemačka	-4.6	2,7	3,8	2,5
Francuska	-8.0	6,7	3,5	1,8
Italija	-8.9	6,2	3,8	2,2
Španija	-10.8	4,9	5,8	3,8
Japan	-4.5	1,6	3,3	1,8
Ujedinjeno Kraljevstvo	-9.4	7,2	4,7	2,3
Kanada	-5.2	4,7	4,1	2,8
Druge razvijene ekonomije	-1.9	4,7	3,6	2,9
Nastajuća tržišta i ekonomije u razvoju	-2.0	6,5	4,8	4,7
Azija	-0.9	7,2	5,9	5,8
Kina	2.3	8,1	4,8	5,2
Indija	-7.3	9,0	9,0	7,1
ASEAN-5	-3.4	3,1	5,6	6,0
Evropa	-1,8	6,5	3,5	2,9

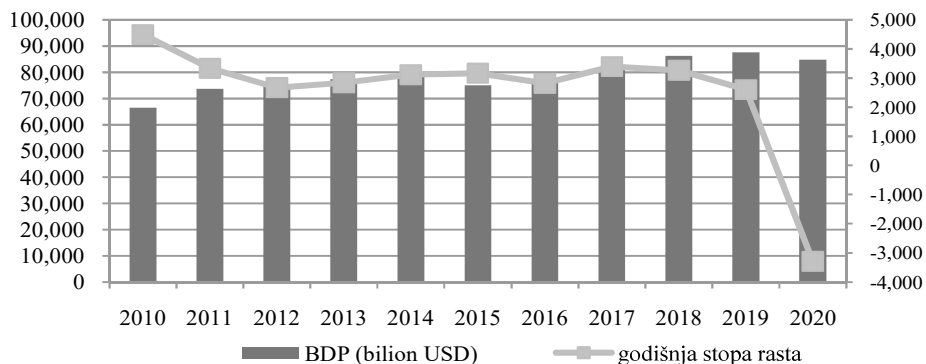
	2020.	2021.	Projekcije	
			2022.	2023.
Rusija	-2,7	4,5	2,8	2,1
Latinska Amerika i Karibi	-6,9	6,8	2,4	2,6
Brazil	-3,9	4,7	0,3	1,6
Meksiko	-8,2	5,3	2,8	2,7
Srednji istok i Centralna Azija	-2,8	4,2	4,3	3,6
Saudijska Arabija	-4,1	2,9	4,8	2,8
Subsaharska Afrika	-1,7	4,0	3,7	4,0
Nigerija	-1,8	3,0	2,7	2,7
Južna Afrika	-6,4	4,6	1,9	1,4
Nastajući tržišta i zemlje sa srednje niskim prihodom	-2,2	6,8	4,8	4,6
Zemlje u razvoju sa niskim prihodom	0,1	3,1	5,3	5,5

Izvor: IMF (2022). World Economic Outlook Update, January 2022: Rising Caseloads, A Disrupted Recovery, and Higher Inflation, p. 5.

Kada se govori o kretanju BDP-a na svetskom nivou Slika 1 pokazuje da je do 2015. godine postojao rast globalnog BDP-a koji se nakon 2015. godine nastavio. Međutim, već 2020. godine kada je nastupila svetska pandemija došlo je do pada globalnog autputa, gde vidimo da je stopa rasta najviše pala u čitavoj poslednjoj deceniji. Dostignut je pad svetskog BDP-a od -3,293%. Zabrinjavajuć podatak je da je stopa rasta vrlo brzo ušla u zonu negativnih vrednosti, iako se tokom dužeg vremenskog perioda kretala relativno stabilno na nivou od oko 3% u proseku. Kao što se može videti, iznos BDP-a u 2020. godini premašuje iznose koji su bili prisutni pre 2017. godine, ali predstavlja pretnju za svetsku ekonomiju jer se pad dogodio brzo, neočekivano i usled okolnosti koje nije moguće držati pod kontrolom.

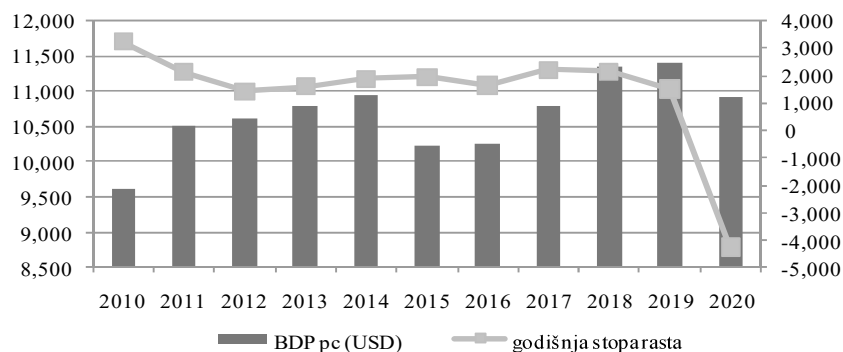
Slika 1. BDP i njegove stope rasta na svetskom nivou u periodu od 2010. do 2020. godine

Izvor: Autor na osnovu podataka Svetske banke

Sa BDP-om po stanovniku je drugačija situacija što se tiče kretanja njegovog iznosa. Od 2015. do 2017. godine iznos je bio niži od proseka za posmatrani period, dok je najviši iznos dostignut 2019. godine od 11.397,086 dolara. Međutim, već u 2020. godini smanjio se na nivo od 10.918,723 dolara, što predstavlja pad od 4,268%. Ovo je takođe jedina godina u poslednjoj deceniji kada je zabeležena negativna stopa rasta BDP-a po stanovniku. Zatvaranje država, kao i nemogućnost neometanog obavljanja delatnosti odrazilo se na čitavu svetsku privredu i to kroz različite kanale.

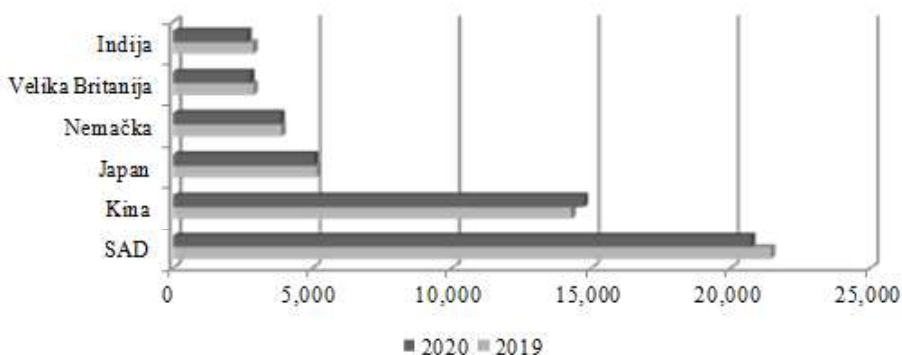
Slika 2. BDP po stanovniku i njegove stope rasta na svetskom nivou u periodu od 2010. do 2020. godine

Izvor: Autor na osnovu podataka Svetske banke

Na Slici 3 je prikazan BDP (izražen u USD najvećih ekonomija sveta u 2019. i 2020. godini. Sve države bez obzira na veličinu i ekonomsku snagu su pretrpele velike gubitke, što se odražava i na ukupni autput. Većina svetskih ekonomija je u 2020. godini koja je godina početka pandemije, zabeležila značajno smanjenje BDP-a. Najveće smanjenje je zabeleženo u SAD-u. Interesantan podatak je da je u Kini postignuto povećanje BDP-a u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu od 2,3% uprkos činjenici da je pandemije krenula upravo iz ove zemlje. Naime, Kina je prva zemlja koja je uvela *lock-down*. Odgovor na pitanje šta je dovelo do povećanja može se potražiti u činjenici da je Kina jedan od nekoliko proizvođača vakcina protiv virusa COVID-19. U izveštajima kineskog Državnog saveta za statistiku navodi se da je to najsporiji godišnji ekonomski rast od 1974. godine.

Slika 3. Bruto domaći proizvod najvećih ekonomija sveta u 2019. i 2020. godini

Izvor: Autor na osnovu podataka Svetske banke

Kada se govori o spoljnoj trgovini, odnosno tokovima robe i usluga, kompanijama, ali i krajnjim potrošačima je pandemija donela visok nivo neizvesnosti u pogledu isporuke robe, ali i troškova. Preduzeća širom sveta su morala da primene nove strategije kako bi se prilagodile novim uslovima poslovanja. Naime, procenjuje se da se tokom 2020. godine dogodio najveći pad bruto domaćeg proizvoda i međunarodne trgovine od Drugog svetskog rata. Procenjuje se da se pad industrijske proizvodnje u 2020. godini može porediti sa onim koji se dogodio tokom Svetske ekonomske krize. Međutim, za razliku od tadašnjih trendova, reklo bi se da se u ovoj krizi oporavak dešava znatno brže, pa

je tako obim međunarodne trgovine veći u 2021. godini. Uprkos ne tako optimističnim prognozama koje se tiču obima uvoza i izvoza na globalnom nivou, tokovi spoljnotrgovinske razmene su se iznenađujuće brzo vratili na nivo pre pandemije.

Tabela 2. Spoljnotrgovinska razmena u svetu-kvartalni podaci

	Izvoz (milijon USD)	Uvoz (milijon USD)
Q1 2019	4.587.154	4.685.918
Q2 2019	4.719.032	4.811.395
Q3 2019	4.677.991	4.815.369
Q4 2019	4.791.321	4.859.216
Q1 2020	4.285.893	4.450.920
Q2 2020	3.716.014	3.820.391
Q3 2020	4.486.131	4.528.823
Q4 2020	4.940.729	4.966.065
Q1 2021	5.001.857	5.080.985
Q2 2021	5.450.619	5.516.189
Q3 2021	5.565.318	5.645.748

Izvor: Svetska trgovinska organizacija <https://stats.wto.org/> (preuzeto 21.03.2022. godine)

Drastičan pad spoljnotrgovinske razmene dogodio se u prvom kvartalu 2020. godine, a zatim se nastavio i u drugom kvartalu 2020. godine (Tabela 1). Pad je bio osetan i kada je reč o izvozu i kada je reč o uvozu, pa je tako izvoz pao za oko 10,5% u prvom kvartalu 2020. godine u odnosu na poslednji kvartal 2019. godine, a onda se pad od 13,3% nastavio i u drugom kvartalu. Nešto manji pad uvoza od izvoza dogodio se u prvom kvartalu 2020. godine. Stopa rasta uvoza bila je negativna i iznosila je -8,4% dok je u drugom kvartalu iste godine stopa rasta oko -14%. Već u trećem kvartalu 2020. godine došlo je do porasta spoljnotrgovinske razmene i ona se vraća na nivo pre pandemije i čak nakon toga nastavlja da raste. Ovaj rast se može pripisati činjenici da su se kompanije uglavnom prilagodile novonastaloj situaciji, kao i same države prilikom obavljanja spoljnotrgovinske razmene. Ovde se, pre svega, misli na logistiku i proces otvaranja i zatvaranja granica. Rast u četvrtom kvartalu 2020. godine može se pripisati proizvodnji i široj upotrebi vakcina protiv virusa COVID-19. Reč je o ogromnoj količini vakcina velike vrednosti tako da je to doprinelo i rastu uvoza i izvoza na globalnom nivou. Retki su sektori koji nisu pretrpeli pad izvoza i uvoza. Jedan od njih je proizvodnja medicinskih proizvoda što je i očekivano s obzirom na zdravstvenu ugroženost globalnog stanovništva. Takođe rast uvoza i izvoza je bio prisutan i u tekstilnoj industriji. Ova industrija

je imala rast spoljne trgovine od čak 16 %. Naime, to je opet povezano na neki način sa medicinskom opremom i zaštitom stanovništva. Takođe, došlo je do porasta uvoza i izvoza kancelarijske i telekomunikacijske opreme, što je i razumljivo jer se većina poslova obavljala od kuće posredstvom savremenih telekomunikacionih sredstava. Najveći pad spoljne trgovine zabeležen je u sektoru automobilske industrije gde su postojali veliki zastoji u proizvodnji, a situaciju je dodatno otežala slaba tražnja u 2020. godini. Spoljnotrgovinska razmena hrane i pića je uspela da se održi na visokom nivou, pa je tako u četvrtom kvartalu 2020. godine zabeležen rast uvoza i izvoza hrane i pića od 16,3%. (WTO, 2021, p. 13).

Pri tome, u izveštajima Svetske trgovinske organizacije navodi se da je sektor razmene usluga mnogo više pogođen nego robna razmena. Spoljnotrgovinska razmena uslugama je opala za oko 30% u drugom kvartalu 2020. godine, odmah nakon proglašenja pandemije, dok je za robni sektor taj pad bio 23%. Najviše štete pretrpele su turističke i ugostiteljske usluge. Otkazani su brojni aranžmani širom sveta, hoteli, restorani, avionski saobraćaj je bio blokiran, a onda nakon ponovnog pokretanja letova umanjen. O tome koliko je pogođen ovaj sektor najbolje govori podatak da su smanjeni troškovi turista za oko 81% u drugom kvartalu 2020. godine dok je pad transportnih usluga iznosio 29%. Ono što je specifično za sektor usluga je činjenica da se taj gubitak ne može nadoknaditi. Dok je robu moguće skladištiti i odložiti njenu isporuku, sa većinom usluga to nije moguće.

Uticaj pandemije na spoljnotrgovinsku razmenu Srbije sa svetom

Region Zapadnog Balkana je naročito pogođen ekonomskim šokovima izazvanim pandemijom. Mere za suzbijanje širenja virusa izazvale su smanjenje tražnje, a to je posledično uticalo na smanjenje izvoza u čitavom regionu. Istovremeno, bio je smanjen obim javnih i privatnih investicija, kao i stranih direktnih investicija i priliva iz inostranstva. Sve to čini prosečno oko 10% BDP-a zemalja Zapadnog Balkana, pa se čitava situacija negativno odrazila i na ekonomski rast ovih zemalja. Ipak, po podacima Svetske banke (World Bank, 2021) može se reći da se zemlje Zapadnog Balkana brzo oporavljaju od

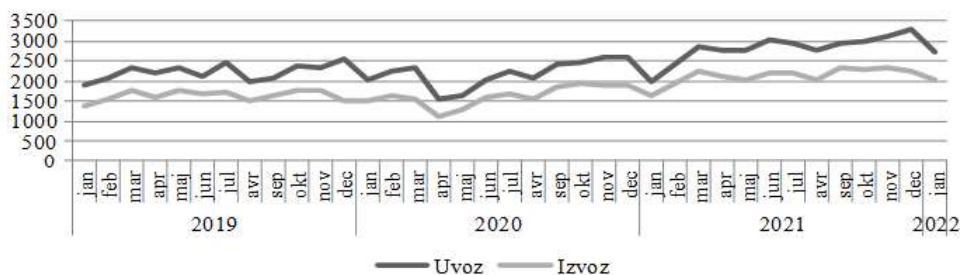
recesionih šokova. Relativno brzo su postignuti rezultati koji su znatno bolji od predviđenih. Ublažavanje restriktivnih mera za suzbijanje širenja zaraze povećalo je tražnju, uticalo je na pokretanje turističkih usluga, a ponovo su se otvorile izvozne mogućnosti, pa su unapređene i ukupne performanse zemalja Zapadnog Balkana u 2021. godini. Srbija je kao i većina zemalja sveta preduzela različite mere u cilju suzbijanja pandemije virusa COVID-19. Naime, sprovedeni su *lock-down*, kao i ograničenje kretanja što je uticalo na potrošnju. Takođe, zabrana okupljanja više osoba u istom prostoru uticala je i na organizaciju proizvodnih procesa, što je izazvalo značajne gubitke. Naravno, postojali su određeni državni podsticaji za pomaganje privrednicima u nadoknadi gubitaka i održavanju poslovanja. Međutim, imajući u vidu globalnu situaciju, jasno je da se zemlje u razvoju, kao što je i Republika Srbija, suočavaju sa dodatnim izazovima. Zaključavanje je dovelo do pada privredne aktivnosti, do smanjenja proizvodnje, pada tražnje za proizvodima i uslugama, što je posledično uticalo i na nivo zaposlenosti.

Vrednost izvoza Republike Srbije u 2020. godini smanjena je za 2,8% u odnosu na 2019. godini. Najveći pad od 5,0% je zabeležen u izvozu sektora prerađivačke industrije na koju odlazi 89,9% ukupnog izvoza Srbije. Međutim, u istom periodu je došlo do porasta izvoza u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva od 19,8%. Ipak, ovaj porast nije naročito značajan s obzirom na činjenicu da izvoz ovog sektora čini 7,5% ukupnog izvoza Srbije u 2020. godini. Kada je reč o robnom uvozu Republike Srbije, on je smanjen za 3,8% u odnosu na 2019. godinu. Uvoz prerađivačke industrije se smanjio za 1,5% što čini najveći deo srpskog uvoza (78,1%).

Na Slici 4 prikazano je kretanje vrednosti izvoza i uvoza Srbije u periodu od januara 2019. godine do januara 2022. godine. Kao što se može videti na grafikonu, izvoz i uvoz Republike Srbije uglavnom prati isti obrazac kretanja. Kada govorimo o uticaju pandemije na međunarodnu trgovinu, to se osetilo odmah nakon proglašenja pandemije u martu 2020. godine tako da je u martu i aprilu značajno smanjen obim spoljnotrgovinske razmene Srbije sa svetom. Iako su prognoze renomiranih svetskih organizacija bile pesimistične, izvoz i uvoz su se brzo vratili na predpandemijski nivo, a već godinu dana kasnije, u martu 2021. godine, vrednost i uvoza i izvoza pre pandemije je čak i premašena.

Slika 4. Izvoz i uvoz Republike Srbije u periodu od januara 2019. do januara 2022. godine (u milionima USD)

Izvor: Autor na osnovu podataka RZS <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/1702?languageCode=sr-Latn> (preuzeto 22.03.2022 godine)

Tokom 2021. godine robni izvoz je porastao za 29,1% i to najviše zahvaljujući izvozu prerađivačke industrije. Narodna banka Srbije procenjuje da bi ovaj rast izvoza bio još veći da nije bilo poremećaja u globalnom lancu vrednosti. Izvoz usluga je porastao za 26% u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu i to zahvaljujući informaciono-komunikacionim uslugama i turističkim uslugama koje su se potpuno oporavile i koje su se vratile na nivo pre pandemije. Naime, turizam u Srbiji se tokom 2020. godine zasnivao samo na domaćim turistima i to u periodima kada je bilo dozvoljeno putovati. Tokom 2021. godine restriktivne mere su relaksirane, pa se su se oporavku pridružili i strani turisti. Prognoze Narodne banke Srbije idu u pravcu daljeg povećanja izvoza čija će vrednost već u 2024. godini biti dva puta veća u odnosu na vrednost izvoza u 2020. godini, a takav trend će se nastaviti i u narednim godinama. U januaru 2022. godine izvoz robe Republike Srbije porastao je za 35,2% u odnosu na isti period prethodne godine zahvaljujući izvozu prerađivačke industrije i rudarstva. Takođe, zabeležen je i veliki rast izvoza usluga od čak 32,6% u poređenju sa januarom 2020. godine.

Slični trendovi i prognoze se javljaju u pogledu uvoza. U martu i aprilu 2020. godine dogodio se najveći pad uvoza što je i razumljivo s obzirom na dešavanja u svetu. Pad uvoza robe i usluga u Srbiji je ispratio pad uvoza na globalnom nivou. Međutim, već za par meseci rast uvoza dovodi uvoz na nivo iz 2019. godine. Uprkos usporenoj privrednoj aktivnosti tokom 2019. godine, ovaj period uzimamo kao reper za nivo makroekonomskih varijabli pre izbivanja pandemije. Dalje, tokom

narednih meseci postojale su blage oscilacije u kretanju uvoza Republike Srbije. Godišnji rast izvoza u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu je 25,4% i to uglavnom zbog rasta uvoza energenata, naravno uz rast uvoza opreme. Robni uvoz povećan za 49,6% u januaru 2022. godine u odnosu na januar 2021. godine, ali treba biti oprezan prilikom tumačenja ovog rasta i uzeti u obzir činjenicu da je došlo do velikog rasta cena energenata na svetskom tržištu koji imaju veće učešće u ukupnom uvozu Republike Srbije. Prognoze Narodne banke Srbije su takve da će doći do velikog porasta uvoza Srbije do 2025. godine. Po ovim procenama uvoz će da raste brže nego izvoz (NBS, 2022, p. 11). U januaru 2022. godine deficit spoljnotrgovinske razmene iznosi 713,7 miliona dolara što je povećanje za 127,4% u odnosu na isti period prethodne godine. Pri tome, pokrivenost uvoza izvozom je smanjena u odnosu na prethodnu godinu sa 84,1% u januaru 2021. godine na 73,9% u januaru 2022 godine.

Tabela 3. Izvoz, uvoz, saldo i pokrivenost uvoza izvozom Republike Srbije u periodu od januara 2019. godine do januara 2022. godine

		Izvoz	Uvoz	Saldo	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
2019.	jan	1365,6	1914,3	-548,7	71,33678
	feb	1533,4	2067,6	-534,2	74,16328
	mar	1760,0	2333,3	-573,3	75,42965
	apr	1592,8	2214,8	-622,0	71,91620
	maj	1763,9	2331,7	-567,8	75,64867
	jun	1681,9	2122,5	-440,6	79,24146
	jul	1744,2	2452,0	-707,8	71,13377
	avg	1508,7	1985,2	-476,5	75,99738
	sep	1657,0	2079,8	-422,8	79,67112
	okt	1785,2	2369,6	-584,4	75,33761
	nov	1745,6	2315,6	-570,0	75,38435
	dec	1494,9	2544,2	-1049,3	58,75717
2020.	jan	1498,3	2010,6	-512,3	74,52004
	feb	1630,4	2234,2	-603,8	72,97467
	mar	1543,5	2348,2	-804,7	65,7312
	apr	1104,2	1545,6	-441,4	71,44151
	maj	1280,4	1656,1	-375,7	77,31417
	jun	1577,7	2020,7	-443,0	78,07690
	jul	1685,2	2255,8	-570,6	74,70520
	avg	1552,6	2084,1	-531,5	74,49738
	sep	1863,7	2422,1	-558,4	76,94563
	okt	1950,6	2458,9	-508,3	79,32815
	nov	1905,0	2607,2	-702,2	73,06689
	dec	1909,1	2589,7	-680,6	73,71896

		Izvoz	Uvoz	Saldo	Pokrivenost uvoza izvozom (%)
2021.	jan	1655,7	1969,6	-313,9	84,06275
	feb	1920,8	2429,7	-508,9	79,05503
	mar	2261,1	2859,2	-598,1	79,08156
	apr	2100,5	2778,9	-678,4	75,58746
	maj	2013,5	2747,0	-733,5	73,29814
	jun	2189,5	3007,0	-817,5	72,81344
	jul	2195,9	2925,3	-729,4	75,06581
	avg	2043,0	2757,5	-714,5	74,08885
	sep	2324,7	2930,6	-605,9	79,32505
	okt	2292,0	3003,3	-711,3	76,31605
	nov	2317,5	3110,3	-792,8	74,51050
	dec	2249,2	3278,7	-1029,5	68,60036
2022.	jan	2017,0	2730,7	-713,7	73,86384

Izvor: Autor na osnovu podataka RZS <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/1702?languageCode=sr-Latn> (preuzeto 22.03.2022 godine)

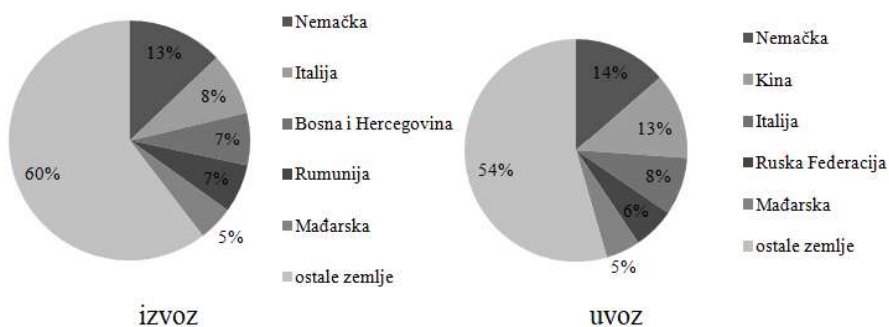
Izvoz proizvoda prerađivačke industrije čini oko 88,2% ukupnog izvoza Republike Srbije. U 2021. godini, prerađivačka industrija je zabeležila rast izvoza od 24,5% u odnosu na 2020. godinu. Od 23 oblasti prerađivačke industrije, čak u 20 oblasti je zabeležen kumulativni rast i one učestvuju sa oko 85,2% u ukupnom izvozu. Najveću vrednost izvoza postiže prehrambena industrija koja ostvaruje kumulativni rast od 26,6%, ali je učešće u ukupnom izvozu nepromenjeno u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 10,5%. Povećano učešće u ukupnom izvozu beleži i izvoz osnovnih metala. Takođe, kumulativni rast od 24,8% postoji i kod izvoza električne opreme uz smanjenje učešća u ukupnom izvozu za 0,1 procentni poen. u odnosu na 2020. godinu. Uprkos kumulativnom rastu, smanjenje učešća u ukupnom izvozu beleže i izvoz proizvoda od gume i plastike. Uvoz prerađivačke industrije u 2021. godini je porastao za 23,2% u odnosu na prethodnu godinu zahvaljujući rastu uvoza hemikalija i hemijskih proizvoda (23,1%). Povećano učešće u ukupnom uvozu imaju uvoz osnovnih metala i uvoz električne opreme.

Rast u izvozu 2021. godine u odnosu na 2020. godinu beleže i poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, međutim uz smanjeno učešće u ukupnom izvozu. Izvoz poljoprivredne proizvodnje, lova i uslužnih delatnosti, koje učestvuju sa 97,8% u izvozu celog sektora, je porastao za 2,5% zahvaljujući kumulativnom rastu izvoza žita, uljarica, žbunastog i jezgrastog voća. Nepovoljniji rezultat je zabeležen u izvozu jabučastog i koštičavog voća. Što se tiče uvoza, zabeležen je rast od 14,6% uz smanjenje učešća u ukupnom uvozu sa 2,8% na 2,5%. Porastao je

uvoz žita, uljarica, povrća, korenastih i krtolastih biljaka i tropskog i subtropskog voća. Smanjenje uvoza od 10% postoji kod uvoza duvana i od 6% kod uvoza agruma. Iako ima malo učešće u ukupnom izvozu od samo 3,8% u sektoru rudarstva je registrovan kumulativni rast izvoza od 434,3% u odnosu na 2020. godinu. Porastao je izvoz ruda metala. Uvoz je takođe porastao za 34,1% u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu i to najvećim delom zbog porasta uvoza nafte i prirodnog gasa što čini oko 74,2% uvoza čitavog sektora (RZS, 2022, pp. 34–40).

Srbija je na početku pandemije najveći deo spoljne trgovine obavljala sa zemljama sa kojima ima potpisane sporazume o slobodnoj trgovini. Najznačajniji spoljnotrgovinski partneri Srbije su zemlje Evropske unije čija razmena čini 61,4% ukupne razmene Srbije, a zatim i zemlje članice CEFTA. Zemlje CEFTA su naročito značajne za izvoz nafte i naftnih derivata gvožđa i čelika, kao i poljoprivrednih proizvoda, električne energije i električnih mašina i aparata. Najvažnije zemlje koje su Republici Srbiji izvozni partneri jesu Nemačka, Italija, Bosna i Hercegovina, Rumunija i Mađarska, dok Srbija najviše uvozi robu i usluge iz Nemačke, Kine, Italije, Ruske Federacije i Mađarske (Slika 5). Kao najvažniji spoljnotrgovinski partner Republike Srbije izdvaja se Nemačka, kao i u ranijim godinama, tako da se može proceniti da u ovom segmentu nije došlo do promene. Izvoz Srbije u Nemačku čini oko 13% ukupnog izvoza Srbije, dok uvoz iz Nemačke čini oko 14% ukupnog uvoza Republike Srbije.

Slika 5. Najvažnije zemlje izvozni i uvozni partneri Republike Srbije u 2020. godini

Izvor: Autor na osnovu podataka RZS

Zaključak

Pandemija izazvana virusom COVID-19 dovela je svetsku ekonomiju u do sada nepoznatu situaciju. Naime, došlo je do recesionih kretanja, ali je kriza specifična po mnogo čemu. Prvo, uzrok je karakterističan jer se radi o bolesti, a primarni cilj je očuvanje života i zdravlja stanovništva. Drugo, specifične su i mere koje su u tom cilju preduzete, a ovde se pre svega misli na zaključavanje i ograničavanje kretanja stanovništva. To u savremenom globalizovanom svetu izaziva velike gubitke. Dogodio se ogroman pad bruto domaćeg proizvoda na globalnom nivou, kakav nije zabeležen od Drugog svetskog rata, a veliko smanjenje obima pretrpela je i međunarodna trgovina. Smanjenje su osetile i razvijene zemlje i zemlje u razvoju. Značajno je smanjen obim izvoza i uvoza u svetu, a prognoze renomiranih međunarodnih institucija o daljem razvoju nisu bile preterano optimistične.

Kao što se može videti iz prezentiranih podataka, već na početku pandemije u martu 2020. godine došlo je do značajnog smanjenja obima međunarodne trgovine. Pogoden je i proizvodni sektor, ali isto tako i sektor usluga koji je pretrpeo nenadoknadive gubitke. Međutim, uprkos prognozama da će oporavak sporo teći, on se dogodio brže nego što se očekivalo. Naime, već nakon nekoliko meseci, vrednost uvoza i izvoza vratila se na nivo koji je postojao pre pandemije, a ubrzo nakon toga je čak i prisutan rast. Došlo je do male izmene robne strukture s obzirom na činjenicu da su se države fokusirale na obezbeđenje medicinske opreme, a reducirana je međunarodna trgovina onih proizvoda za kojima je tražnja najviše smanjena u ovom periodu, kao što je npr. automobilska industrija.

Republika Srbija, kao zemlja u razvoju nije uspela da izbegne gubitke koji su zahvatili čitav svet. Zemlja na takvom stupnju razvoja koja je inače opterećena raznim ekonomskim problemima, dodatno se našla u problemu oko nabavke respiratora, vakcina, ali i zbog toga što je smanjena inostrana tražnja za ključnim izvoznim proizvodima naše zemlje. Prognoze međunarodnih institucija za oporavak i vraćanje na prethodno stanje zemalja Zapadnog Balkana su bile takve da se nije očekivalo da se one brzo vrate u pređašnje stanje. Međutim, oporavak međunarodne trgovine se vidno popravio za nekoliko meseci nakon velikog pada. Konkretno, videli smo da Republika Srbija beleži

rast uvoza i izvoza u januaru 2022. godine. Može se primetiti da su i izvoz i uvoz znatno veći u odnosu na godinu pre izbivanja pandemije, s tim što je rast uvoza brži od rasta izvoza pa je prisutan i rastući deficit u platnom bilansu. Najvažniji spoljnotrgovinski partneri su i dalje ostali isti. To su zemlje članice Evropske unije i zemlje članice CEFTA. Treba imati u vidu, naravno, da je pandemija još uvek u toku i da je i dalje prisutna opasnost, pa nije sigurno da li će se ovakvi trendovi nastaviti ukoliko dođe do pogoršanja globalne zdravstvene situacije.

Zahvalnica

Rad je rezultat istraživanja koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije po ugovoru br. 451-03-68/2022-14/200378.

Reference

1. Barlow, P., van Schalkwyk, M. C., McKee, M., Labonte, R., & Stuckler, D. (2021). COVID-19 and the collapse of global trade: Building an effective public health response. *The Lancet Planetary Health*, 5(2), 102–107.
2. Beraha, I., & Jovičić, E. (2021). Uticaj pandemije COVID-19 na spoljnotrgovinsku razmenu između Kine i zemalja Zapadnog Balkana. In *Makroekonomska stabilnost i unapređenje konkurentnosti zemalja Zapadnog Balkana* (pp. 107–123). Institut ekonomskih nauka.
3. Carlsson-Szlezak, P., Reeves, M., & Swartz, P. (2020). Understanding the Economic Shock of Coronavirus. *Harvard Business Review*, 1–19.
4. *From Double Shock to Double Recovery: Health Financing in the Time of COVID-19*. (n.d.). [Text/HTML]. World Bank. Retrieved December 12, 2021, from <https://www.worldbank.org/en/topic/health/publication/from-double-shock-to-double-recovery-health-financing-in-the-time-of-covid-19>
5. Gruszczynski, L. (2020). The COVID-19 Pandemic and International Trade: Temporary Turbulence or Paradigm Shift? *European Journal of Risk Regulation*, 11(2), 337–342. <https://doi.org/10.1017/err.2020.29>
6. IMF. (2020). *World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>
7. IMF. (2022). *World Economic Outlook Update, January 2022: Rising*

- Caseloads, A Disrupted Recovery, and Higher Inflation*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/01/25/world-economic-outlook-update-january-2022>
8. Munitlak Ivanović, O., & Vujić, M. (2021). Posledice delovanja Covid-19 na ekonomski sektor i životnu sredinu. *Ecologica*, 28(101), 118–124. <https://doi.org/10.18485/ecologica.2021.28.101.18>
  9. NBS. (2022). *Macroeconomic Development in Serbia*. National Bank of Serbia.
  10. OECD. (2020). *COVID-19 and international trade: Issues and actions*. OECD. <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-international-trade-issues-and-actions-494da2fa/>
  11. Prašćević, A. (2020). Ekonomski šok pandemije Covid 19 – Prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima (Economic Shock Of The Covid-19 Pandemic—A Turning Point In Global Economic Developments). *Ekonomске Ideje i Praksa*, 37(1), 7–22.
  12. RZS. (2022). *Trendovi-IV kvartal 2021*. Republički zavod za statistiku.
  13. Savić, N., Lazarević, J., Vjetrov, A., & Marinković, E. (2021). Serbian economy recovery in the post COVID-19 era: Cluster approach. *Ekonomika Preduzeca*, 69(3–4), 243–259. <https://doi.org/10.5937/EKOPRE2103243S>
  14. Taleb, N. N. (2016). *Crni labud: Uticaj krajnje neverovatnih zbivanja* (5. izdanje). Heliks. https://www.heliks.rs/crni_labud.php
  15. Tomić, M., Antonijević, M., & Pejović, B. (2021). Uticaj pandemije COVID-19 na kretanje SDI-iskustva Srbije. *Ekonomске Ideje i Praksa*, 42, 47–72.
  16. World Bank. (2021). *Western Balkans Regular Economic Report No.20, Greening the Recovery* (No 20). World Bank.
  17. WTO. (2021). *World Trade Statistical Review 2021*. World Trade Organization
  18. www.stat.gov.rs
  19. www.stats.wto.org

EFFECTS OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE FOREIGN TRADE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The world has had a crisis because of a pandemic caused by the covid-19 virus in the last two years. The crisis that started as a health crisis quickly spread to the economic system. Transmission occurred through the increased health care costs, but mostly due to the lockdown in most countries. Such a situation has obstructed the economic functioning of countries and has particularly affected international economic relations. The paper deals with the foreign trade trends of the Republic of Serbia during the global pandemic. The subject is to analyse what kind of changes there are in the Serbian balance of trade. International trade was challenging, and commodity priorities changed, so the most demanded was medical equipment, but the question is how this affected the exchange of other commodity groups. The paper aims to analyze the effects of the pandemic on the foreign trade of the Republic of Serbia. The aim is to investigate how the global state of emergency has changed the scope and structure of exports and imports.

Keywords: pandemic, foreign trade, import, export, Republic of Serbia

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

338.1(497.11)(082)
316.334(497.11)(082)
338:339.137.2(497.11)(082)
338.2(497.11)(082)

INSTITUCIONALNE promene kao determinanta privrednog razvoja Republike Srbije / redaktori Petar Veselinović, Milan Kostić. - Kragujevac: Ekonomski fakultet Univerziteta, 2022 (Kragujevac: InterPrint). - VI, 535 str. : graf. prikazi, tabele ; 24 cm

Prema Predgovoru na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, održan je 08. aprila 2022. godine, XXI naučni skup pod nazivom "Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Republike Srbije". - Tiraž 150. - Str. V-VI: Predgovor / redaktori. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Abstracts.

ISBN 978-86-6091-127-0

1. Веселиновић, Петар, 1969- [уредник] [аутор додатног текста]
2. Костић, Милан, 1978- [уредник] [аутор додатног текста]

а) Привредни развој -- Србија -- Зборници
б) Привреда -- Конкурентност -- Србија --
Зборници в) Институције -- Реформа --
Србија -- Зборници г) Србија -- Економска политика
-- Зборници

COBISS.SR-ID 70241545